

ІНСТИТУЦІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ СТАРОПРОМИСЛОВИХ РЕГІОНІВ ЗАХІДНОЇ ЄВРОПИ

Стаття присвячена теоретичним проблемам узагальнення досвіду трансформації старопромислових регіонів Західної Європи, а також виокремленню напрямів застосування цього досвіду в Україні.

Ключові слова: старопромисловий регіон, управління, програма розвитку, реструктуризація.

Одним із головних чинників, який визначає рівень розвитку та конкурентні позиції регіонів, забезпечує економічну безпеку територіального утворення, є якість його інституціонального середовища. Для створення ефективної ринкової економіки будь-якого рівня необхідний певний набір інститутів, оскільки ринкові механізми не можуть працювати ефективно в неадекватному інституційному середовищі. Кількісний і якісний аналіз реформ свідчить про те, що ті країни з ринковою й перехідною економіками, які створили економічну і політичну стабільність, забезпечили розвиток відповідних демократичних інститутів і найповніше врахували свої національні, історичні, географічні особливості, досягли відчутних результатів у розбудові соціально-економічної сфери. Проблеми, з якими зіткнулася вітчизняна економіка як на загальнодержавному рівні, так і в рамках окремих регіонів, вказали на значну роль інституціональних чинників у функціонуванні національної економіки.

Особливе значення питання інституціонального забезпечення структурних перетворень набули у старопромислових регіонах, де загальнонаціональні проблеми трансформації економічної системи накладалися на локальні аспекти асинхронності промислового розвитку. Як результат, такі регіони закономірно стикнулися з депресивними явищами в економіці, вирішення яких без відповідного інституціонального забезпечення не видається можливим [1].

Проблемам реструктуризації економіки старопромислових регіонів присвячено роботи Б. Беезе (В. Beese), О. Г. Зайцева, К. М. Глонті, О. В. Лодишкіна, А. М. Новикової, Г. Фьольцова (Н. Völzkow) [2–5]. У той же час в Україні дотепер не визначено концептуальні засади формування стратегії щодо вирішення проблем регіонів із застарілою індустрією.

Дискутуються питання ролі й співвідношення центральних, регіональних і місцевих органів влади у подоланні соціально-економічних проблем таких територій [6, с. 44].

Так, у методах управління трансформацією старопромислового регіону на сьогодні виокремлюють декілька напрямів протікання процесу санації, а саме: управління інерційним розвитком, що орієнтоване на довгострокову підтримку існуючих галузей промисловості й окремих містоутворюючих підприємств; управління переходом від інерційного до інноваційного розвитку, яке поруч із підтримкою наявних видів економічної діяльності спрямоване на залучення ресурсів для створення господарюючих суб'єктів новітніх галузей, підтримку слабо-розвинених сфер бізнесу; управління інноваційним розвитком, що має на меті формування виробничих відносин більш високого технологічного укладу, залучення і розширення інтелектуального й інноваційного капіталу регіону.

У концепції державного регулювання територіального розвитку програмно-цільові рішення розцінюються як такі, що найбільшою мірою відповідають потребам локалізованої концентрації зусиль і засобів на досягнення пріоритетних цілей. Поруч із тим слід відмітити, що вітчизняні програми реструктуризації вугільної галузі і старопромислових регіонів, де сконцентровані підприємства цього виду діяльності, дотепер не набули комплексного характеру, ігноруючи багатовекторність необхідних перетворень. Зосереджуючись на вирішенні питань промислового розвитку, реалізація таких програм на практиці часто зневажає соціокультурну, екологічну, демографічну складову трансформаційних процесів.

Актуальною у зв'язку з цим постає задача виокремлення, узагальнення й застосування у вітчизняних умовах досвіду інших країн щодо ви-

© Т. С. Лазарева, 2012

рішення проблем територій зі застарілою, невисокого технологічного рівня промисловістю. Необхідність вивчення й залучення досвіду розвинених країн, і зокрема держав європейського регіону, визначена також у нормативних документах, зокрема у постанові Верховної Ради України, де запропоновано Кабінету Міністрів із залученням світового і європейського досвіду сформулювати комплекс заходів із фінансово-економічного стимулювання розвитку депресивних територій [7].

Метою статті є узагальнення досвіду трансформації старопромислових регіонів Західної Європи (зокрема, вугледобувних регіонів Бельгії, Іспанії, Німеччини та Великобританії), а також виокремлення напрямів застосування цього досвіду в Україні.

У реалізації регіональної політики беруть участь державні органи управління різних рівнів, у такий спосіб формуючи національно-регіональні урядові взаємовідносини, створюючи механізм управління ними (табл. 1). Міжнародний досвід вказує, що й унітарна система, і федеративна, так само як централізована і децентралізована системи в рамках своїх інститутів, здатні управляти регіональною програмою розвитку. Слід зазначити, що з нівелюванням розходжень між федеративними й унітарними державами, організаційні структури, відповідальні за реалізацію регіональної політики, ставали більш різноманітними (навіть усередині унітарної системи) у залежності від таких факторів, як:

Таблиця 1. Характерні особливості взаємовідносин між національними і регіональними органами управління у країнах світу

Унітарні держави	Децентралізовані унітарні держави	Унітарні держави з регіональним розподілом	Федеративні держави
Існує ієрархія тільки на субнаціональному рівні. Регіональні рівні можуть існувати за адміністративними причинами, але підкоряються центральній владі	Проводяться реформи для створення виборного регіонального органа управління, що стоїть над місцевою владою	Найвищий виборний орган регіонального уряду з конституційним статусом, законодавчими повноваженнями і високим ступенем автономії	Поділ влади, гарантований конституцією
Ірландія, Греція, Люксембург, Португалія (2 автономних регіони), Україна (1 автономний регіон)	Франція (26 регіонів), Фінляндія (1 автономний регіон), Нідерланди, Швеція (4 експериментальних регіони), Данія	Великобританія, Італія (20 регіонів), Іспанія (17 автономій)	Німеччина, Австрія, Бельгія, США, Російська Федерація

правові основи і регулятивне середовище;
попередній інституціональний вибір;
розподіл компетенцій серед національних, регіональних і місцевих органів управління;
масштаб регіональних програм;
спільне фінансування;
адміністративні можливості для управління економічним розвитком.

Багатовимірність процесів регіонального розвитку досить сильно трансформує його інституціональну структуру, змінює уявлення про пріоритети розвитку, про відношення між внутрішньою і зовнішньою політикою, призводить до створення нового інструментарію, в якому все більше уваги приділяється ролі регіонів в економічному розвитку через делегування центральними органами управління функцій регіональним органам влади.

В унітарних країнах, таких як Великобританія, Ірландія, Скандинавські країни тощо, інститути центрального уряду відповідають, головним чином, за розробку і проведення економічної політики і надання послуг. У цих країнах регіональні

стратегії здійснюються за принципом «зверху вниз» і регіональні уряди або слабкі, або взагалі не існують, у той час, як місцеві органи влади, як правило, несуть обмежену відповідальність за економічний розвиток. На відміну від унітарних у федеральних державах, таких як Австрія, Німеччина, Бельгія і США, підхід до економічного розвитку заснований переважно за принципом «знизу нагору». Центральний уряд забезпечує базову правову структуру, здійснює міжрегіональну координацію і втручається в тих випадках, коли регіональні або місцеві органи управління не здатні надати «суспільний товар» на бажаному рівні, що, до речі, і спостерігається при входженні регіону у структурну кризу, викликану старим укладом промислового комплексу [8, с. 266].

У Західній Європі сьогодні склалася визначена система державного регулювання депресивних територій старопромислового типу. Загальні для всіх країн принципи положення цієї системи полягають у такому:

визнання державної підтримки як необхідної передумови оздоровлення економіки пере-

хідних і депресивних регіонів, яке варто робити завчасно, до настання кризи, ще на стадії благополучного, стабільного розвитку;

практика впливу не на регіон у цілому, а на найбільш проблемну його частину;

рішення пріоритетних соціальних проблем шляхом створення нових робочих місць високої кваліфікації для місцевих кадрів, недопущення зниження рівня доходів населення, розвиток соціальної інфраструктури;

стабілізація периферійних старопромислових регіонів за допомогою розвитку в них нових наукомістких галузей промисловості, ділових послуг, рекреації;

орієнтація на внутрішні ресурси регіону для досягнення стабільності розвитку.

Інституціональні особливості у розвитку старопромислових регіонів мають найбільше вираження у процесах управління реструктуризацією промисловості й відродження економіки старопромислових регіонів. Цікавим для практики вітчизняного регіонального управління є аналіз інституціональної організації модернізації вугільних старопромислових регіонів Західної Європи.

У Бельгії зростання суспільного тиску, яке спрямоване на припинення дорогих субсидій, стало ключовим фактором у рішенні уряду від 1986 р. про цілковиту відмову від вуглевидобутку на п'ятьох шахтах у провінції Лімбург, які працювали на той час. Передбачалося, що необхідні процеси закриття шахт і відновлення місцевої економіки будуть досягнуті в рамках десятилітньої програми «Контракт майбутнього» (1987–1996 рр.), що повинна була оживити Лімбург шляхом доведення рівня зайнятості й освіти до середньонаціональних і перетворення промислових площадок і місць складування відходів виробництва в комерційні, освітні центри і зони відпочинку.

У той час, як попередня мета закриття шахт була досягнута у 1992 р., тобто раніше наміченого терміну, друга частина програми — відродження економіки — була менш успішною. Відповідальність за освоєння \$2,2 млрд, виділених урядом на виплату допомоги і відновлення економіки регіону, було покладено на компанію «Кемпіше Стілкуймійнен» (Kemipische Steelkoolmijnen NV), колишнього власника п'яти шахт, яка у 1987 р. була націоналізована. У складі «Кемпіше» осіла місцева еліта, відома більше своїми комерційними інтересами, ніж прихильністю до створення нових робочих місць. Неформальні інститути переважили важелі офіційних програм щодо реструктуризації інфраструктури регіону [9].

Другий режим інвестування, згідно з яким залучено до виконання програми \$550 млн від різних європейських фондів, проходив під адмініструванням «Перманент Веркгруп Лімбург» (Permanente Werkgroep Limburg). На відміну від «Кемпіше» у «Перманент» було включено представників всіх традиційних бельгійських «соціальних партнерів», у тому числі місцеві й національні рівні уряду, роботодавці, профспілкові організації. У період між 1986 і 1991 рр. «Перманенті» успішно створила 24 тис. нових робочих місць, однак у подальшому за три роки ці зусилля були частково підірвані через зміну правлячої Християнсько-демократичної партії на опозиційні ХДП сили — Соціалістичну партію. Розгнівані своєю політичною поразкою, християнські демократи використовували свої могутні місцеві партійні осередки для дестабілізації процесу реструктуризації, позбавивши своїх опонентів можливості завоювати політичні дивіденди за прогрес, досягнутий на той момент. Уряд і Європейське співтовариство дистанціювалися від такого протистояння, залишивши процес відродження у стані тимчасової інерції.

В Іспанії уряд уступив натиску з двох сторін — політичній силі місцевого уряду й організованому профспілковому руху, прийнявши у великому ступені захисну стратегію, засновану на використанні великомасштабного субсидування державної вуглевидобувної компанії HUNOSA. У результаті повільний процес скорочення промислової активності, доповнений використанням схеми раннього виходу на пенсію і високої соціальної захищеності, ставав усе більш нерозумним перед зростаючим тиском з боку Європейського співтовариства, що наполягає на масовому закритті шахт. Зважаючи на промислові конфлікти, що мали місце в 1990-х роках, уряд і профспілки підписали восьмирічний (1998–2005 рр.) «План вуглевидобутку й альтернативного розвитку вуглевидобувних районів», відповідно до якого видобуток вугілля знизився з 18,1 млн тонн у 1997 р. до 13 млн тонн у 2005 р., субсидії — на 20–25 % і число зайнятих у вугільній галузі — з 25 до 18 тис.

У 1988 р. HUNOSA і уряд провінції Астурія утворили агентство SODECO для створення нових робочих місць в основному за рахунок залучення венчурного капіталу у вуглевидобувні регіони. Роль SODECO доповнюється створеною компанією FUCOMI, частково спонсованою HUNOSA, що є провідним провайдером програм перенавчання. Як вказує Х. Фьольцов

[10, с. 76], діяльність цих агентств лише частково компенсувала втрату 10 тис. робочих місць тільки в компанії HUNOSA за період між 1991 і 1999 рр. Цей скромний прогрес зумовлюється надзалежністю від регіонального уряду, неясністю позначених цілей, відсутністю координації і неухильністю до приватного сектора.

У Німеччині, як і в Іспанії, процесом промислового спаду управляли за допомогою масивного субсидування. Гарантовані контракти на постачання вугілля на електростанції й металургійні заводи, ранній вихід на пенсію і схеми перенавчання прямо на робочих місцях, програма масових переходів з одних шахт на інші сприяли безболісній і безконфронтаційній реструктуризації. Ключовою структурою стало створення організації ZAK (Zukunftsaktion Kohlegebiete), об'єднання профспілок, роботодавців і представників уряду, що погоджували будь-як плани реструктуризації галузі або відродження місцевих економік.

Мовчазна згода профспілок на реструктуризацію була перервана в 1996 р., коли у відповідь на тиск із боку Європейського співтовариства на зниження субсидій уряд оголосив про своє рішення прискорити процес закриття шахт. Після масових демонстрацій була підписана угода між виробниками вугілля, профспілками, федеральним і місцевими урядами зі зниження субсидій з 9,4 млн DM до 5,5 млн DM до 2005 р., тобто на 41,5 %. Видобуток вугілля відповідно знизився з 50 млн тонн до 25 млн тонн, число зайнятих у галузі — з 50 тис. до 30 тис. на десятиох шахтах, що залишилися.

Довгострокова прихильність Німеччини до концепції «соціального світу» забезпечує конституційну основу для досягнення координованого планування економічного відродження. Федеральна структура країни полегшила проведення консультацій і переговорів між профспілками, місцевою владою іншими зацікавленими групами. У рамках цієї філософії основний виробник вугілля — компанія RAG зіграла ключову роль, диверсифікувавши свою діяльність убік проведення робіт з меліорації землі і рециркуляції відходів і продуктів. Це було наріжним каменем формування об'єднань підприємств для роботи у сфері захисту навколишнього середовища.

Ілюстрацією німецького підходу є діяльність Агентства розвитку Східного Руру, партнерської організації, що поєднує місцеві уряди, ради, торговельні палати й асоціації, а також п'ять найбільших у регіоні не гірських компа-

ній. Його досягнення були цілком вражаючими. Промислові парки і технологічні центри розмножувалися, надаючи нові робочі місця. Хоча окремі випадки високого рівня безробіття все ще існують у регіонах Рур і Саарланд, у цілому по регіонах його можна порівнювати з рівнем безробіття в колишній Західній Німеччині. З'явилися нові університети, а прогрес у сфері меліорації і відновлення землі був вражаючим.

Наведені приклади безсумнівно ілюструють важливість допоміжних механізмів, що забезпечують партнерство, діалог і координацію між усіма рівнями уряду і різних представників місцевих громад. Цей урок очевидний навіть у випадку з Іспанією, де відсутність необхідної координації стала перешкодою до відродження. Схожа невдача формування «інституціональної структури» запобігла використанню ефективних заходів з відродження вугільних районів і у Великобританії.

На протигагу досвіду деяких західноєвропейських вуглевидобувних країн, курс на відродження у Великобританії у великому ступені визначався центральним урядом. У період з початку шахтарського страйку в березні 1984 р. до виборів нових лейбористів у травні 1997 р. політика відродження сприяла розвитку місцевого підприємництва або перенавчанню шахтарів через мережу створених агентств. Як альтернативу місцева влада, не маючи великих коштів, спробувала залучити інвестиції і створити нові робочі місця з використанням, або без нього, статусу зон підприємництва. У 1990-х роках представники британських місцевих громад, що постраждали від закриття шахт, одержували допомогу від різних донорських програм, як національних (головним чином City Challenge і Single Regeneration Budget), так і європейських (RECHAR). Однією помітною ланкою тут була діяльність Уельського Агентства Розвитку (Welsh Development Agency, WDA), утвореного в 1976 р. з метою залучення інвестицій із країн Західної Європи, США і Японії. У 1980–1990-х роках WDA відігравала ключову роль у відродженні свого регіону, що втратив десятки тисяч робочих місць у вугільній і металургійній галузях [10, с. 72; 11, с. 147–149].

Тільки наприкінці 1990-х років уряд серйозно зайнявся рішенням проблем відродження вугільних районів. Нова стратегія лейбористів узяла до уваги як важливість регіональних інституцій і їхню здатність гарантувати об'єднану стратегію відродження, так і необхідність у наділенні повноваженнями місцеві інституції. На додаток

до виділення £50 млн за трирічний період трас-ту «Відродження вугільних районів» (Coalfields Regeneration Trust) для підтримки ініціатив місцевих інституцій, вкладено £15 млн за той же самий період у фонд «Підприємництво у вугільних районах» (Coalfield Enterprise Fund) для заохочення розвитку невеликих фірм і виділено £28 млн для додаткового фінансування місцевих інвестиційних програм для будівництва житла. Уряд також гарантував £196 млн для проведення партнерських програм у колишніх вуглевидобувних районах, асигнував £70 млн із грошей SRB для нестатків потерпілих від закриття шахт районів. Повна відповідальність з управління засобами SRB і партнерських програм тепер була покладена на засновані вісім Регіональних Агентств Розвитку, обов'язками яких є координація діяльності з відродження своїх регіонів і робота з місцевою владою з ідентифікації місцевих потреб.

Таким чином, інституціональною особливістю реалізації політики структурної перебудови старопромислових регіонів і міст розвинених європейських країн наприкінці XX — на початку XXI століття стало спрямування на стратегічне планування як засіб об'єднання зусиль приватного й суспільного секторів у досягненні перспективних цілей розвитку територій. Повсюдно регіони, великі і малі міста стали розробляти стратегії свого розвитку, що відбивають бачення перспективи розвитку регіону (міста) і напрями роботи місцевої влади, бізнесу і громадськості з надання сприяння цьому розвитку. Така стратегія розглядається як засіб узгодження зусиль і досягнення взаєморозуміння між усіма сторонами співробітництва, оскільки серед мотивів її розробки домінує потреба у кращій координації і націленості дій різних суб'єктів, що працюють у сфері економічного і соціального розвитку територій.

Наріжними каменями політики регіонального розвитку в рамках зазначеного співробітництва у старопромислових регіонах Великобританії, Іспанії, Бельгії, Німеччини стали підтримка малого і середнього бізнесу, розвиток наукомістких виробництв шляхом формування відповідної інфраструктури й активізації участі дослідницьких і освітніх центрів. При цьому в європейських регіонах науково-технічні й регіональні політики всі частіше поєднуються в національні й регіональні інноваційні політики. У старих промислових регіонах політика такого роду розробляється як основа економічної реструктуризації цих регіонів.

В Україні також зростає інтерес до проблем регіонального розвитку, і зокрема, до врегулювання питань реформування регіонального управління, про що свідчить діяльність, яка спрямована на прийняття Концепції державної регіональної політики і спроба нормативно забезпечити процес утворення й функціонування регіональних агентств розвитку. Усвідомлення великої значущості підтримки процесів регіонального розвитку в Україні засвідчило прийняття, починаючи з кінця 90-х рр. XX ст., низки програмних нормативних документів. Нарховується понад 20 суттєвих нормативних актів, які в тій чи іншій частині регулюють питання регіонального розвитку в Україні. Разом із тим вітчизняні нормативно-правові документи значною мірою не відповідають сучасним міжнародним і, зокрема, європейським стандартам у різних сферах господарської діяльності.

У регіонах України діють такі державні та недержавні інституції, які впливають чи потенційно можуть впливати на регіональний розвиток і регіональне управління:

- місцеві органи державної виконавчої влади;
- територіальні органи центральних органів виконавчої влади;

- органи місцевого самоврядування;
- окремі суб'єкти підприємництва чи їх структурні підрозділи;

- об'єднання громадян та їх структурні підрозділи, які відповідно до своїх статутів займаються проблемами регіонального розвитку (місцеві відділення Асоціації міст, Спільки лідерів місцевих і регіональних влад України та аналогічні об'єднання громадян із місцевим статусом), а також профспілки;

- адміністрації спеціальних економічних зон (СЕЗ) чи подібних структур.

Інститути регулювання, які представлені на всіх рівнях як сукупність формальних правил і неформальних обмежень, не здатні здійснювати контроль за дотриманням вимог і процедурними обумовлених. Проблеми інституціонального середовища, що однаково виявляються як на державному, так і на регіональному рівнях в Україні, обумовлені такими причинами:

- а) непослідовність, а часто і суперечливість українського законодавства. Крім того, недосконалість нормативно-правової бази залишає значні можливості для обходу формальних правил, що приводить до обмеженості застосування формальних інституціональних практик;

- б) недосконалість демократичних інститутів, що виявляється в декількох аспектах:

нестабільність політико-правового поля функціонування владних структур, відсутність в їхній діяльності чіткого розмежування повноважень і функцій породжує розмитість і невизначеність протікання економічних процесів;

бюрократизація й поширення корупції на всіх рівнях територіального управління. З одного боку, державні менеджери створюють штучні перешкоди для входження третіх осіб у сферу господарської діяльності. З іншого боку, чиновники всіх рівнів прямо або опосередковано займаються вищезгаданою діяльністю, фактично поєднуючи в її границях державні можливості і приватний високорентабельний бізнес, порушуючи тим самим один з основних принципів ринкової економіки — розмежування власності і влади;

в) неідеальність судової галузі влади, що обмежує правові й охоронні можливості бізнесу. У сформованій ситуації інститут приватної власності існує в деформованому, обмеженому виді, відрізняється значною нестабільністю, оскільки його права і повноваження не мають реального вираження, позначеного у формалізованих положеннях;

г) нездатність державних структур здійснювати контроль за дотриманням вимог формальних інститутів провокує їхню підміну неформальними, розвиток і активне впровадження яких в економічне життя обмежує дію ринкового механізму.

Неефективність стимулюючого інструментарію розвитку веде до нерозвиненості стратегічних програм планування на регіональному рівні як комплексу правових, організаційних, наукових, фінансових та інших заходів, спрямованих на досягнення постійного розвитку регіонів на основі об'єднання економічних, соціальних і екологічних інтересів на загальнодержавному й регіональному рівнях, максимально ефективного використання потенціалу регіонів в інтересах громадян і держави в цілому.

Діяльність вказаних інституцій через брак дієвих програм і достатнього фінансування не спрямована сьогодні на прогресивний регіональний розвиток, у значно більшому ступені вона зорієнтована на підтримку існуючої виробничої і соціальної інфраструктури. У такій ситуації наявні інститути консервують відставання старопромислових регіонів, направляючи ресурси не на розвиток альтернативної економічної бази, а, як це засвідчує, наприклад, «Угода щодо регіонального розвитку Донецької області між Кабінетом Міністрів України та Донецькою обласною радою» і «План заходів щодо реалізації Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2015

року», на збереження і подальший розвиток існуючої промислової структури регіону.

Поруч з тим вирішення питання регіонального розвитку лише через структури виконавчої влади чи місцевого самоврядування, як свідчить європейський досвід, є неможливим, як неможливе досягнення цілей регіонального розвитку виключно через громадські об'єднання чи бізнесові структури. У сформованих умовах пріоритетного значення набуває створення регіонального інституціонального середовища в територіальних суб'єктах України і проблеми формування цивілізованих мотивацій поведінки господарюючих суб'єктів, що є адекватними умовам ринкової економіки.

З огляду на міжнародний досвід трансформації регіональної системи і формування сприятливого інституціонального середовища старопромислового регіону можуть бути здійснені за такими основними напрямками:

1) визначення права регіону на формування цілей соціально-економічного розвитку, підкріпленого адекватними фінансовими можливостями і механізмами;

2) створення інституціонального середовища для рівноправного існування і розвитку різних форм власності;

3) формування регіонального інституціонального механізму, що регулює соціально-економічний розвиток, у тому числі природокористування й антропогенний вплив на навколишнє середовище;

4) інституціональне формування в регіональній економіці «відповідальної» й «обмеженої» системи приватної власності, що сприяє процвітанню суспільства і кожного його члена;

5) розширення бази економічної сталості шляхом стимулювання інститутів малого бізнесу і підприємництва;

6) розвиток інформаційної інфраструктури системи регіонального управління як інструмента підвищення ефективності державного регулювання використання ринкових принципів і механізмів у діяльності регіональних органів влади;

7) активний розвиток кластерів як провідників техніко-технологічних новацій.

Перелік таких напрямів має бути продовженим з огляду на економічну ситуацію в державі та час, проте відмічені заходи мають розпочати новий процес трансформації в регіональній системі. Саме в перехідний період можуть бути закладені основи, що сприяють зростанню ролі формальних і неформальних інститутів. І це

може бути досягнуте в результаті висування на перший план проблем соціального прогресу суспільства, його інститутів як найбільш ефективного і постійно зростаючого ресурсу економіки. Дійсно, формування економічних інститутів безпосередньо залежить від рівня розвитку регіону, що одночасно впливає на стан інституціонального середовища і структури, які адаптовані до нових умов господарювання.

Висновки. У Західній Європі натеper склалася визначена система державного регулювання депресивних територій старопромислового типу, серед основних положень якої: практика завчасної державної підтримки й оздоровлення економіки перехідних і депресивних регіонів, локальний вплив не на регіон у цілому, а на найбільш проблемну його частину, орієнтація на внутрішні ресурси регіону для досягнення стабільності розвитку, рішення пріоритетних соціальних проблем шляхом створення нових робочих місць високої кваліфікації для місцевих кадрів, стабілізація периферійних старопромислових регіонів за допомогою розвитку в них нових наукомістких галузей промисловості.

В Україні регіональний розвиток через брак дієвих програм і достатнього фінансування у значно більшому ступені зорієнтований на підтримку існуючої виробничої й соціальної інфраструктури, а не на прогресивну реструктуризацію економічної системи. Це обумовлює вагомість проведення ефективної регіональної політики, визначення пріоритетів і прийняття обґрунтованих управлінських рішень щодо формування й реалізації стратегії соціально-економічного розвитку регіонів з урахуванням їх особливостей. За таких умов політика розвитку старопромислових регіонів має забезпечувати формування регіонального інституціонального механізму, який би створював передумови для поступового переходу економічної системи на якісно новий рівень технологічного укладу.

Список використаної літератури

1. Space, Place and the Historical and contemporary articulations of regional, national and European identities through work and community in areas undergoing economic Restructuring and regeneration SSH8-5.2.01) [Electronic resource]. — Mode of access : [http://www.workinglives.org/londonmet/fms/MRSite/Research/wlri/SPHERE % 20-%20Transition.doc](http://www.workinglives.org/londonmet/fms/MRSite/Research/wlri/SPHERE%20-%20Transition.doc).

2. Глonti К. М. Старопромышленные регионы: проблемы и перспективы развития [Электронный ресурс] / К. М. Глonti // Регионология. — 2008. — № 4. — Режим доступа : <http://regionsar.ru/node/197>.

3. Новикова А. М. Депресивні території: європейський досвід та проблеми України / А. М. Новикова // Стратегічна панорама. — 2000. — № 3-4. — С. 115-122.

4. Лодышкин А. В. Депрессивные старопромышленные территории: стратегии возрождения [Электронный ресурс] / А. В. Лодышкин // Современный этап социально-экономического развития: проблемы и мнения : межвузовский сб. науч. тр. / под ред. проф. Е. Е. Иродовой. — Режим доступа : ivanovo.ac.ru/ru/about-ivsu/official-docs/finish/29/145-lodishkin.

5. Зайцев А. Г. Интеграция старопромышленного региона в глобальное движение кустовичному развитию [Электронный ресурс] / А. Г. Зайцев // Международный форум в Челябинске (октябрь 2002 г.). — Режим доступа : <http://www.galima.csu.ru/HTML/Articles/article6.htm>.

6. Братута О. Удосконалення механізму управління депресивними регіонами / О. Братута // Економіка України. — 2002. — № 10. — С. 43-48.

7. Про стимулювання розвитку регіонів : Закон України від 08.09.2005 р. № 2850-IV // Відомості Верховної Ради України. — 2005. — № 51. — Ст. 548.

8. Попов А. И. Институциональные меры реализации стратегии регионального развития: обзор международного опыта / А. И. Попов // Регион: экономика и социология. — 2007. — № 3. — С. 259-277.

9. Bähge M. Abschied vom Industrialismus : Konturen einer neuen gesellschaftlichen Ordnung [Electronic resource] : SOFI-Mitteilungen, 28. — Mode of access : http://www.ewi-psy.fu-berlin.de/einrichtungen/arbeitsbereiche/arbpsych/media/publikationen/forschungsberichte/fb_20.pdf.

10. Völzkow H. Der Zug in die Region. Politische Regionalisierung als Antwort auf die Globalisierung der Ökonomie // Berliner Debatte INITIAL. — Nr. 5. — S. 68-79.

11. Beese B. Strukturwandel der Frauenerwerbsarbeit : Von der männlichen Industrie — zur weiblichen Dienstleistungsregion? // Strukturwandel aus vergleichender Perspektive nach 1945 : Ruhrgebiet und Nord-Pas-de-Calais. Mitteilungsblatt des Instituts für Soziale Bewegungen 30. — Bochum, 2003. — S. 143-158.

Стаття надійшла до редакції 21.06.2012 р.